

ELS MÉS VULNERABLES DES DE LA NOSTRA MIRADA

MARIA DOLORS PUIGDEVALL DALMAU

Directora de Càritas Diocesana de Girona, Catalunya

Les circumstàncies que porten una persona a haver de deixar la seva terra d'origen poden ser diverses: de vegades és una decisió voluntària, una oportunitat per realitzar-se professionalment; d'altres és la necessitat de conèixer i conviure amb altres formes de vida amb valors completament diferents. Hi ha d'altres situacions en què la franja entre la voluntarietat i l'imperatiu per millorar les condicions de vida es poden confondre enganyosament. Davant d'un futur gris o bé incert, contingents de població significatius opten per emigrar a indrets on poden tenir l'oportunitat que no tenen als seus països d'origen. Amb mitjans econòmics diversos inicien un viatge que dona fe del seu inconformisme i de la seva obstinació per consolidar una estabilitat que superi de manera definitiva el marc de provisionalitat gairebé permanent que els ha tocat viure. En aquests casos, l'opció de tornar sovint és present en la ment d'aquestes persones. Algunes aconseguiran fer-ho, d'altres no.

L'emigració pot tenir altres causes. Sovint l'evolució política que segueix un país obliga alguns dels seus ciutadans a haver-lo d'abandonar. L'equilibri de la representació institucional es trenca. Persones a títol individual o de vegades famílies senceres no tenen cap més remei que iniciar el camí de l'exili. El seu compromís social i polític els ha acabat estigmatitzant com a enemics. Progressivament han esdevingut agents perturbadors del discurs dominant i com a tals són prescindibles, i consegüentment, són perseguits, empresonats, torturats i eliminats. El retorn pot dependre de diversos factors: que els esdeveniments polítics del país d'origen canviïn; en cas contrari, i depenent del nivell d'implicació i els càrrecs exercits en el passat, hi pot haver la possibilitat de retractar-se i acceptar les noves regles del joc polític; un altre es procura de passar el màxim de desapercbut possible; el combat i la lluita clandestina des de l'exili poden esdevenir una altra opció.

Precisament, aquestes són algunes de les reflexions de l'estudi prospectiu del nou Observatori de la Pobresa i l'Exclusió Social de Càritas Diocesana de Girona, que té per objectiu conèixer l'impacte de la pobresa en el si de les famílies ateses arreu de la diòcesi de Girona.

L'estudi s'ha elaborat en base a la realització d'entrevistes a membres de més d'una vintena de llars ateses a Càritas. Una de les conclusions provisionals d'aquest estudi posa de relleu la possible vinculació entre les experiències migratòries i els processos d'adaptació en el país d'acollida que, en molts casos, desemboquen en situacions

de pobresa. Aquesta pobresa, òbviament, pot conduir a una situació de risc d'exclusió social. Paral·lelament, i especialment entre les persones extracomunitàries, aquesta pobresa fins i tot pot arribar a fer-les "sospitoses" als ulls de la resta de ciutadans. Aquestes sospites, basades de manera recurrent en un coneixement superficial o imprecís de les condicions de vida reals d'aquestes famílies, esdevenen un dels embrions que generen els principals arguments dels discursos estigmatitzants de la societat receptora.

L'estudi qualitatiu recull impressions com la d'una informant marroquina, que afirma que se sent "contenta però també trista, perquè vaig deixar els fills a Marroc", però que també valora que "aquí la gent respecta més els altres". Un testimoni hondureny, en canvi, considera que "malgrat no tenir feina i estar sols, ens anem adaptant". Un altre testimoni hondureny alerta que la violència al seu país és la causa del seu desplaçament: "allà et poden matar per robar-te cinc euros". Un senegalès, d'altra banda, descriu un "desig per viatjar". Com veiem, doncs, les circumstàncies i motivacions són diverses. Tanmateix, l'estudi constata l'estreta vinculació que pot haver-hi entre la pobresa i l'exclusió social, és a dir, que poden arribar a ser fidels companys de viatge en múltiples processos migratoris.

Però Càritas, al marge de l'estudi, també recull testimonis personals que demostren que és possible trencar aquesta dinàmica, com el cas d'un noi de Mali que tot i fugir del seu país amb poc més de dotze anys jugant-se la vida, ha aconseguit formar-se i treballar a Ecosol, l'empresa d'inserció de Càritas, i generar oportunitats en un camí que semblava ple d'obstacles. Una altra noia, en aquest cas de Gàmbia, ha realitzat cursos de llengua i s'ha format per poder treballar en el sector de la cura de la llar; ara és una peça fonamental en l'economia de la família i ha creat llaços socials amb el seu nou entorn.

Un bon nombre de les persones que acollim i acompanyem a Càritas han viscut processos migratoris i han patit situacions de vulnerabilitat justament quan cercaven millorar les seves condicions de vida en un altre entorn. Aquesta feina d'acompanyament és una tasca integral que inclou formació, orientació sociolaboral, aprenentatge de la llengua, defensa dels seus drets i sensibilització, entre moltes d'altres accions, però que exigeix la implicació de les persones, perquè esdevinguin protagonistes del seu camí, encara que no sempre hagi estat fàcil. □